

Nie wierzę w nic...

Bibliografia:

- Źródło: Kazimierz Przerwa-Tetmajer, *Koniec wieku XIX*, [w:] *Antologia liryki Młodej Polski*, oprac. Ireneusz Sikora, Wrocław 1990, s. 137–138.
- Źródło: Kazimierz Przerwa-Tetmajer, *Nie wierzę w nic*, [w:] *Antologia liryki Młodej Polski*, oprac. Ireneusz Sikora, Wrocław 1990, s. 136–137.
- Źródło: Kazimierz Przerwa-Tetmajer, *Hymn do Nirwany*, dostępny w internecie: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/hymn-do-nirwany.html> [dostęp 14.11.2023].

Nie wierzę w nic...

Melancholik

Źródło: Wojciech Weiss, 1894, Muzeum Narodowe w Krakowie, domena publiczna.

Koniec XIX wieku i charakterystyczny dla niego szybki rozwój cywilizacyjny oddziaływały na ludzkie nastroje. Cieszono się, że świat tak dynamicznie się rozwija, a życie staje się dzięki różnym wynalazkom łatwiejsze. Odczuwano też niepokój, lęk przed rozpadem więzi międzyludzkich i zwątpienie w ważne dotąd wartości. 'Choroba (końca XIX) wieku' określana jest mianem *dekadentyzmu*.

Już wiesz

1) Przypomnij sobie pochodzenie i znaczenie terminu *nirwana*. Zapisz poniżej lub w zeszycie.

2) Wyjaśnij na podstawie celowo zgromadzonego materiału (teksty filozoficzne, historyczne), co było główną przyczyną obaw ludzi przełomu wieków. Zapisz poniżej lub w zeszycie.

3) Wyjaśnij własnymi słowami pojęcia 'kryzys wartości', 'bankructwo ideałów', 'poczucie pustki', 'nihilizm'. Zapisz poniżej lub w zeszycie.

4) Co znaczy dla rozwoju człowieka kryzys ideałów rodzinnych, religijnych i gospodarczych? Przygotuj głos w dyskusji na ten temat.

Bilans końca wieku

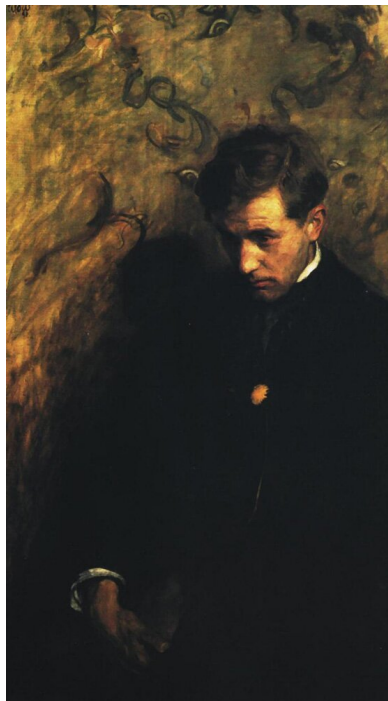
Ćwiczenie 1

Wybierz emocje, które najlepiej określają nastrój ludzi końca XIX wieku.

- zwątpienie
- zaciekawienie
- zagubienie
- radość
- melancholia
- osamotnienie
- rozczarowanie
- nadzieja
- lęk

Ćwiczenie 2

Nadaj tytuł obrazowi Wojciecha Weissa. Zwróć uwagę na wizerunek mężczyzny na nim przedstawionego. Prawdziwy tytuł obrazu poznasz, jeżeli klikniesz przycisk 'Pokaż rozwiązanie!'

Źródło: Wojciech Weiss, 1894, domena publiczna.

Zapoznaj się z ilustracją, która pojawiła się w 1900 roku we francuskim czasopiśmie '[Le Pèlerin](#)'. Przedstawia ona w karykaturalny sposób *Bilans końca wieku* ([Bilan fin de siècle](#)). Jej podpis głosi *Obiecanki cacanki* ([Promettre et tenir sont deux](#)), a w bańkach mydlanych ukazane zostały słowa, takie jak *bogactwo* ([richesse](#)), *porządek* ([ordre](#)), *praca* ([travail](#)) czy *bezpieczeństwo* ([sécurité](#)).

Promettre et tenir sont deux (Obiecanki cacanki). Ilustracja w czasopiśmie Le Pèlerin, 1900

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., domena publiczna.

Ćwiczenie 3

Przyjrzyj się rysunkom ilustrującym poszczególne hasła. Wyjaśnij, jakie zachodzą relacje między obrazem a odnoszącym się do niego pojęciem.

Ćwiczenie 4

Wyjaśnij, jaką funkcję pełni umieszczenie rysunków w bańkach mydlanych. Odpowiedź zapisz poniżej lub w zeszycie.

Ćwiczenie 5

Zinterpretuj personifikację dżumy wychodzącą spod podłogi (*la peste*).

Ćwiczenie 6

Omów sposób, w jaki karykatura ta nawiązuje do sytuacji społeczno-ekonomicznej końca XIX wieku w Europie.

Ćwiczenie 7

Wyjaśnij, czy sytuacja przedstawiona na ilustracji właściwa jest tylko Francji, czy też ma charakter uniwersalny. Uzasadnij swoją odpowiedź. Wyjaśnienie zapisz poniżej lub w zeszycie.

Koniec wieku XIX **Kazimierza Przerwy-Tetmajera**

Koniec wieku XIX to wiersz pochodzący z II serii *Poezji*. Uznawany jest za swego rodzaju manifest pokolenia dekadentów.

” Kazimierz Przerwa-Tetmajer

Koniec wieku XIX

Przekleństwo?... Tylko dziki, kiedy się skaleczy,
złorzeczy swemu bogu, skrytemu w przestworze.

Ironia?... Lecz największe z szyderstw czyż się może
równać z ironią biegu najzwyczajniejszych rzeczy?

Wzgarda... Lecz tylko głupiec gardzi tym ciężarem,
którego wziąć na słabe nie zdoła ramiona.
Rozpacz?... Więc za przykładem trzeba iść skorpiona,
co się zabija, kiedy otoczą go żarem?

Walka?... Ale czyż mrówka rzucona na szyny
może walczyć z pociągiem nadchodzącym w pędzie?
Rezygnacja?... Czyż przez to mniej się cierpieć będzie,
gdy się z poddaniem schyli pod nóż gilotyny?

Byt przyszły?... Gwiazd tajniki któż z ludzi ogląda,
kto zliczy zgasłe słońca i kres świata zgadnie?
Użycie?... Ależ w duszy jest zawsze coś na dnie,
co wśród użycia pragnie, wśród rozkoszy żąda.

Cóż więc jest? Co zostało nam, co wszystko wiemy,
dla których żadna z dawnych wiar już nie wystarcza?
Jakaż jest przeciw włócznie złego twoja tarcza,
człowiecze z końca wieku?... Głowę zwiesił niemy.

Źródło: Kazimierz Przerwa-Tetmajer, *Koniec wieku XIX*, [w:] *Antologia liryki Młodej Polski*, oprac. Ireneusz Sikora, Wrocław 1990, s. 137-138.

Ćwiczenie 8

Określ, kim jest podmiot liryczny w wierszu *Koniec wieku XIX*. Zapisz poniżej lub w zeszytcie.

Ćwiczenie 9

Określ, do kogo się zwraca podmiot liryczny.

Ćwiczenie 10

Nazwij typ liryki reprezentowany przez wiersz Kazimierza Przerwy-Tetmajera. Zapisz poniżej lub w zeszytcie.

Ćwiczenie 11

Określ nastrój dominujący w utworze. Jakimi środkami artystycznego wyrazu został zbudowany? Odpowiedź zapisz poniżej lub w zeszycie.

Ćwiczenie 12

Wymień wszystkie wartości zanegowane przez podmiot liryczny.

Ćwiczenie 13

Wyjaśnij, na czym polega totalna negacja wartości w tekście.

Ćwiczenie 14

Dopasuj cytaty do interpretacji.

brak możliwości przeciwstawienia się złu, bezradność, bezcelowość naukowego badania świata, zagadkowość życia i śmierci, niemożność znalezienia wyjścia z trudnej sytuacji, wieczny niedosyt, brak życiowego spełnienia, absurd ludzkiej egzystencji

<i>Byt przyszły?... Gwiazd tajniki któż z ludzi ogląda, kto zliczy zgasłe słońca i kres świata zgadnie?</i>	
<i>Walka?... Ale czyż mrówka rzucona na szyny może walczyć z pociągiem nadchodzącym w pędzie?</i>	
<i>Użycie?... Ależ w duszy jest zawsze coś na dnie, co wśród użycia pragnie, wśród rozkoszy żąda.</i>	
<i>Przekleństwo?... Tylko dziki, kiedy się</i>	

<p><i>skaleczy, złorzeczy swemu bogu, skrytemu w przestworze.</i></p>	
<p><i>Rozpacz?... Więc za przykładem trzeba iść skorpioną, co się zabija, kiedy otoczą go żarem?</i></p>	

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 15

W niektórych wydaniach *Koniec wieku XIX* zawierał jeszcze jedną strofę:

'Idee?... Ależ lat już minęły tysiące,
A idee są zawsze tylko ideami.
Modlitwa?... Lecz niewielu tylko jeszcze mamy
Oko w trójkąt wprawione i na świat patrzące!'

Źródło: Kazimierz Przerwa-Tetmajer, *Koniec wieku XIX*, [w:] *Antologia liryki Młodej Polski*, oprac. Ireneusz Sikora, Wrocław 1990, s. 137–138.

Podejmij próbę interpretacji przywołanej strofy.

Ćwiczenie 16

Zinterpretuj puentę wiersza. Co oznacza milczenie człowieka końca wieku?

'Jakaż jest przeciw włóczy złego twoja tarcza,
człowiecze z końca wieku?... Głowę zwiesił niemy!'

Nie wierzę w nic

” Kazimierz Przerwa-Tetmajer

Nie wierzę w nic

Nie wierzę w nic, nie pragnę niczego na świecie,
wstręt mam do wszystkich czynów, drwię z wszelkich zapałów:
posągi moich marzeń strącam z piedestałów
i zdruzgotane rzucam w niepamięci śmiecie...

A wprzód je depcę z żalu tak dzikim szaleństwem,
jak rzeźbiarz, co chciał zakłąć w marmur Afrodytę,
widząc trud swój daremny, marmury rozbite
depce, płacząc krzyk bólu z śmiechem i przekleństwem.

I jedna mi już tylko wiara pozostała:
że konieczność jest wszystkim, wola ludzka niczym –
i jedno mi już tylko zostało pragnienie

Nirwany, w której istność pogrąża się cała
w bezwładności, w omdleniu sennym, tajemniczym,
i nie czując przechodzi z wolna w nieistnienie.

Źródło: Kazimierz Przerwa-Tetmajer, *Nie wierzę w nic*, [w:] *Antologia liryki Młodej Polski*, oprac. Ireneusz Sikora, Wrocław 1990, s. 136–137.

Ćwiczenie 17

Opisz emocje towarzyszące podmiotowi lirycznemu.

Ćwiczenie 18

Wyjaśnij, co w tekście stanowi przyczynę rozczarowania światem.

Ćwiczenie 19

Wyjaśnij na podstawie wiersza, czy posiadanie marzeń, ideałów może ukoić cierpienia.

Ćwiczenie 20

Zinterpretuj słowa podmiotu lirycznego: 'konieczność jest wszystkim, wola ludzka niczym!'

Polecenie 1

Napisz wypowiedź argumentacyjną na temat: 'Wiara i niewiara jako dwa wyznaczniki postawy człowieka'. Rozważ problem, odwołując się do:

- wiersza *Nie wierzę w nic* Kazimierza Przerwy-Tetmajera,
- wybranej lektury obowiązkowej,
- wybranych tekstów kultury.

Przedstaw również swoje zdanie i je uzasadnij. Twoja praca powinna liczyć co najmniej 400 wyrazów.

Preteksty

Koniec XIX wieku, pełen pesymistycznych nastrojów, dekadenceckiego obrazowania i ogólnego zmęczenia życiem miał też swoje mniej posępne oblicze. Przeciwwagę dla zwątpienia w lepszą przyszłość stanowiły wyobrażenia pełne optymizmu. Ludzie żyjący w 1900 roku zastanawiali się, jak będzie wyglądał świat za sto lat – na początku kolejnego tysiąclecia. Ich wizje nie są – jak można by się spodziewać – katastroficzne. Obfitują w fantastyczne i nierzeczywiste pomysły, które teraz można zweryfikować i porównać z dokonaniem współczesnej techniki.

1. Jean-Marc Côté, *W roku 2000 – W pogoni za przemytnikiem*, kartonowa kartka, 1899.
2. Jean-Marc Côté, *W roku 2000 – Wiejski listonosz*, kartonowa kartka, 1899.
3. Jean-Marc Côté, *W roku 2000 – Zapracowany rolnik*, pocztówka, 1899.
4. Jean-Marc Côté, *W roku 2000 – Wzorowa kuchnia*, kartonowa kartka, 1899.
5. Jean-Marc Côté, *W roku 2000 – Dom toczący się przez wieś*, kartonowa kartka, 1899.
6. Jean-Marc Côté, *W roku 2000 – Elektryczne szorowanie*, kartonowa kartka, 1899.

Źródło: domena publiczna.

Ilustracje przedstawiające wyobrażenia dotyczące 2000 roku powstawały na przełomie XIX i XX wieku bardzo licznie. Szybki rozwój cywilizacyjny i postęp technologiczny z jednej strony napawały niepokojem, z drugiej natomiast uruchamiały wyobraźnię: wywoływały marzenia o cudownych wynalazkach. Wiele z nich dotyczyło odwiecznego marzenia człowieka o wzbiciu się w powietrze i wszystkiego, co mogłoby jeździć – domów, butów, chodników... Często tego typu ilustracje rozpowszechniane były w formie pocztówek i kolekcjonerskich kartonowych kartek, które można było znaleźć w pudełkach z papierosami lub cygarami. Najślynniejszym twórcą rysunków był [Jean-Marc Côté](#).

Ćwiczenie 21

Porównaj wyobrażenia przyszłości ukazane na rysunkach Jeana Marca Côté z realiami współczesności. Zapisz wnioski wynikające z porównania.

Polecenie 2

Wyjaśnij, w jaki sposób wynalazki te miałyby usprawnić ludzkie życie.

Do każdego rysunku dołącz fotografie lub rysunki odpowiadających im przedmiotów i sprzętów.

Polecenie 3

Napisz spot reklamowy nakłaniający do nieobawiania się rozwoju cywilizacji, w tym do wynajdowania sprzętów usprawniających życie człowieka.

Ćwiczenie 22

Wyjaśnij, dlaczego koniec wieku wyzwała w ludziach strach.

Polecenie 4

Czy – patrząc z perspektywy początku XXI wieku – obawy dekadentów były uzasadnione? Uzasadnij swoją opinię.

Zadaniowo

Polecenie 5

Napisz wypowiedź o charakterze argumentacyjnym na temat: 'Przejawy dekadencejskich nastrojów epoki'. Rozważ problem, odwołując się do:

- wiersza *Hymn do Nirwany* Kazimierza Przerwy-Tetmajera,
- wybranej lektury obowiązkowej,
- wybranych kontekstów.

Przedstaw również swoje zdanie i je uzasadnij. Twoja praca powinna liczyć co najmniej 400 wyrazów.

„Z otchłani klęsk i cierpień podnoszę głos do ciebie,
Nirwano!
Przyjdź twe królestwo jako na ziemi, tak i w niebie,
Nirwano!
Złemu mnie z szponów wyrwij, bom jest utrapion srodze,
Nirwano!
I niech już więcej w jarzmie krwawiącym kark nie chodzę,
Nirwano!
Oto mi ludzka podłość kałem w źrenice bryzga,
Nirwano!
Oto się w złości ludzkiej błocie ma stopa ślizga,
Nirwano!
Oto mię wstręt przepętnił, ohyda mię zadusza,
Nirwano!
I w bólach konwulsyjnych tarza się moja dusza,
Nirwano!
O przyjdź i dłonie twoje połóż na me źrenice,
Nirwano!
Twym unicestwiającym oddechem pierś niech sycę,
Nirwano!
Żem żył, niech nie pamiętam, ani wiem, że żyć muszę,
Nirwano!
Od myśli i pamięci oderwij moją duszę,

Nirwano!

Od oczu mych odegnaj złe i nikczemne twarze,

Nirwano!

Człowiecze zburz przede mną bożyszczka i ołtarze,

Nirwano!

Niech żywot mię silniejszych, słabszych śmierć nie uciska,

Nirwano!

Niech błędny wzrok rozpaczy przed oczy mi nie błyska,

Nirwano!

Niech otchłań klęsk i cierpień w łonie się twym pogrzebie,

Nirwano!

I przyjdź królestwo twoje na ziemi, jak i w niebie,

Nirwano!”

Źródło: Kazimierz Przerwa-Tetmajer, *Hymn do Nirwany*, dostępny w internecie:

<https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/hymn-do-nirwany.html> [dostęp 14.11.2023].